

STÁLÉ EXPOZICE NA RADNICI

Expozice orloje

První expozice, věnovaná olomouckému orloji, se zaměřuje na šestisetletou historii tohoto unikátního stroje času. Návštěvníkům je orloj představen jak z hlediska zajímavé ikonografie a umělecko-řemeslného zpracování, tak jako dobově významné astronomické dílo. Podoba olomouckého orloje je návštěvníkům představena v různých etapách jeho vývoje a doplněna originálními předměty ze staršího stroje, které se tak alespoň symbolicky vracejí do prostor, pro něž byly původně určeny. Expozice je umístěna ve 2. patře radnice (východní křídlo).

Expozice k historii olomoucké radnice

Druhá expozice mapuje historii olomoucké radnice od jejího vybudování až po současnost. Radnice je dnes nejvýznamnější památkou olomoucké světské architektury, která i po šesti staletích stále slouží svému původnímu účelům. Dodnes je sídlem volené městské samosprávy a jejího úřadu. Expozice je k vidění v 1. patře radnice naproti pracovně primátora (východní křídlo).

Olomouc v proměnách staletí

Nejnovější expozice nazvaná „Olomouc v proměnách staletí“ se věnuje historii města Olomouce. Její jádro tvoří věrné kopie historických listin, které jsou k vidění ve vitrínách v 1. patře v gotické chodbě podél obřadní síně (severní křídlo). Listiny jsou doplněné textovými a obra-

Ukázka historické listiny

zovými panely, které dále přibližují vývoj města Olomouce. Podle staré pověsti bylo město založeno římským císařem, jak je uvedeno už roku 1459 v listině vydané českým králem Jiřím z Poděbrad. „Ačkoliv mnohá velká a významná města tak jako vzácné drahokamy mnohonásobně zdobí a ozařují naše Markrabství moravské, přece však slavné, starobylé a proslulé město Juliův vrch neboli Olomouc všechny předstihuje mimořádnou vznešeností a jako růže skví se na Moravě. Toto město zajisté bylo kdysi založeno Juliem Caesarem a nazváno jeho jménem a naši předchůdci, slavní markrabí, toto přední z měst velkolepě obdarovali výsadami a svobodami, papežové je poctili biskupskou mitrou“.

ORLOJ

Olomoucký orloj, monumentální hodinářské a astronomické dílo středověku, od 15. století stálá součást severního průčelí radnice.

Orloj představoval v minulosti myšlenkově ucelené a kontinuální dílo, na němž se podílely generace řemeslníků, umělců a učenců. Svou existencí orloj povyšoval město Olomouc na významné evropské centrum. Ve svém celkovém obsahovém zaměření zobrazoval olomoucký orloj středověkou představu světa, odpovídající křesťanské kosmologii a propojení antických a křesťanských tradic. Filozofický kontext povyšoval závažnost tohoto díla, které patřilo mezi evropskými orloji k největším, provozně nejsložitějším a také umělecky nejvybavenějším.

V odborné literatuře je spolu s pražským orlojem odkazován k tzv. štrasburskému typu. S nejstarším evropským orlojem ve Štrasburku jej spojovalo nejen jeho třípatrové uspořádání, ale i Tříkrálový motiv a zvonkohra.

Orloj po roce 1747

Dnešní kuriózní podoba orloje v pojetí socialistického realismu v ničem nepřipomíná jeho dávnou historii ani uměleckou a vědeckou hodnotu, ba ani bohatství pohyblivých figur, které v minulosti za doprovodu hudební produkce přitahovaly svou barvitostí. Přesto alespoň archivní prameny a muzejní sbírky vypovídají i dnes o tom, čím orloj udivoval už od patnáctého století.

Kohout je dílem Jana Linka a jeho pozdrav můžeme slyšet vždy po odehrání zvonkohry a po průvodu figurek. Orloj hraje pouze ve 12:00 hodin. Hudební repertoár připravili olomoučtí rodáci Antonín Schindler a Josef Harna. Orloj vyhrává hanácké lidové písně:

„Za Náměščo na kopečku“,

„Daleká, šeroká je cesta po Holomóc“,

„Vrbe se nám zelenajó“.

Chronologie vývoje orloje**1420–1570**

Olomoucký orloj vznikl stejně jako orloj v Praze v 15. století a podle pověsti o oslepeném hodináři jej sestrojil kolem roku 1420 hodinář Antonín Pohl.

1573–1575

Nejvýznamnější změnou renesanční úpravy, kdy měl být orloj „obnoven a vylepšen“, byl nový astronomický číselník. Hodinář Hans Pohl a astronom Pavel Fabricius – tvůrce světového planisféria – byli představiteli těchto úprav. Byl vypočítán nový stoletý kalendář 1570–1671.

1661–1662

Oprava orloje po třicetileté válce. Podílel se na ni hodinář František Jahn, zámečnický mistr Kelbl a astronom a matematik Antonín Gerhard. Vznikl nový stoletý kalendář 1661–1762.

1747–1748

Oprava a malířské vylepšení orloje. Autorem návrhu oprav byl městský syndikus Ferdinand Laucký, autorem malířské obnovy byl Jan Kryštof Handke.

1895–1898

Orloj byl několik desítek let 19. století mimo provoz. Olomoucký Spolek pro znovuobnovu orloje uskutečnil na konci století jeho generální přestavbu. Orloj byl upraven novogoticky a dostal zcela nový stroj. Stoletý kalendář byl změněn na věčný.

1926

Malířskou úpravu fresek a obrazů orloje provedl Jan Koehler.

1945

Na sklonku 2. světové války v květnu 1945 poškodily dělostřelecké granáty radniční věž i s orlojem.

1947–1955

Konečné popření zbývající historické hodnoty orloje jako umělecké památky znamenal však až zásah Karla Svolinského. Skleněné mozaiky s náměty Jízdy králů, Průvodu královniček, dělníka, chemika a alegorie dvanácti měsíců provedla podle jeho vzoru sklářská firma v Novém Boru. Jeho žena, Marie, je autorkou pohyblivých figurek orloje. Rekonstrukce mechanické části orloje se ujal olomoucký hodinářský mistr Konrad Schuster.

1990 – současnost

Po odstranění olomouckých pomníků Josefa Stalina a Klementa Gottwalda nastala otázka, zda také orloji nevrátit důstojnější podobu. Dnes nabývá na závažnosti fakt, že je orloj dokumentem své doby, kterou by nebylo radno zapomenout.

Figurky olomouckého orloje, jejichž autorkou je Marie Svolinová

Olomouc

...radnice a orloj

Olomoucká radnice a orloj

Budova olomoucké radnice vévodí Hornímu náměstí a představuje již po šest staletí symbol hospodářského a politického významu někdejšího královského hlavního města Moravy.

Stavbu radnice s kupeckým domem povolil Olomouci výsadou z roku 1378 moravský markrabě Jošt Lucemburský. Původně se jednalo o dřevěnou stavbu, která byla připravena k užívání v letech 1410–1411, ale vzápětí kolem roku 1417 vyhořela.

S novou stavbou se začalo na prahu dvacátých let 15. století. Zásadní proměnou ve vznosné sídlo prošla radnice až za vlády uherského krále Matyáše Korvína. V patře severního křídla byl nově vybudován sál zvaný Publikační a v sousedství radniční věže výklenek orloje.

18. století se do historie olomoucké radnice zapsalo především barokní úpravou fasád. V následujícím 19. století se stavební činnost na radnici omezovala většinou již jen na interiér. Rozsáhlejší „pseudogotická“ přestavba proběhla až na začátku 20. století.

KAPLE SV. JERONÝMA

Na východním radničním křídle je umístěná kaple sv. Jeronýma, která byla dokončena roku 1488 a vysvěcena o tři roky později. Na přelomu 15. a 16. století byla provedena fresková výzdoba. Vysokou uměleckou kvalitou vyniká rovněž síťová klenba v lodi kaple a především gotická kroužená klenba podunajského typu v horní části interiéru arkýře, nejstarší svého druhu u nás. Ve spodní části arkýře při pohledu zvenčí údajně vypodobnil mistr sám sebe.

V oknech arkýře jsou vitráže zpodobňující Přemysla Otakara II., Rudolfa I. Habsburského a Jana Lucemburského. Fresky na východní straně zobrazují: Jana Křtitele, výjev Ecce Homo a Ukřižování, na západní straně Jana Evangelistu na Pathmu, klečícího církevního hodnostáře a Madonu. Nade dveřmi je výjev z Posledního soudu. Fresky nepochází ze stejné doby a ani nejsou dílem jednoho autora. Kaple je odsvěcena.

Pozdně gotický sál v patře radnice, dříve zvaný Publikační. Původně byl místem veřejných shromáždění a přijímání holdu poddaných vesnic, dnes slouží jako obřadní síň.

RENASANČNÍ LODŽIE

Překrásná renesanční lodžie, jejímž autorem byl olomoucký sochař Hans Jost, pochází z let 1588–1591. Honosný portál vedoucí ze schodiště přímo do poradní síně městské rady vznikl už v roce 1529 nebo 1530 prací neznámého italského mistra. Letopočet 1564, který nese, souvisí až s jeho rekonstrukcí, nikoliv vznikem. Erby na schodišti byly osazeny až v 19. století.

PUBLIKAČNÍ SÁL – OBŘADNÍ SÍŇ

Publikační sál sloužil ke shromáždění celé městské obce, vyhlásování rozhodnutí rady, přijímání holdu od zástupců poddanských vesnic a jiným reprezentačním účelům. V současnosti slouží jako obřadní síň. Měl původně 9 kle nebních polí. Při přestavbě radnice v letech 1902–1904 byl zkrácen na šest.

V té době byl také vyzdoben romanticky historizujícími malbami, jejichž autorem byl vídeňský malíř Karel Wilda. Náměty olomouckých dějin vybral tehdejší městský fyzik, archivář a historik MUDr. Hans Kux.

Věděli jste, že...

- 4 věžičky na radniční věži značí, že Olomouc měla hrdební právo a tudíž svého kata?
- na ochoz 75 metrové radniční věže vede 144 schodů?
- roku 1415 si Olomoučtí měšťané vypůjčili částku 40 hřiven na pokračující stavbu radnice, avšak husitské nepokoje a stále válečné ohrožení města zastavilo její další výstavbu, neboť bylo nutné směřovat výdaje na obranu města?
- v roce 1417 budova radnice vyhořela a při archeologickém průzkumu nebyly v požárové vrstvě nalezeny zbytky malt a další části, které by nasvědčovaly existenci starší kamenné stavby?

Další zajímavosti...

- **sv. Jeroným – patron asketů**, teologů, učenců, studentů a žáků, univerzit a vědeckých spolků,
- již od poloviny 16. stol. mělo město Olomouc svého **věžného neboli turnera** – jeho povinností bylo:
- každou celou hodinu, případně její čtvrti, ve dne v noci zatroubit na trumpetu, k tomu měl dva pomocníky,

- sledování okolí a v případě požáru či jiného nebezpečí zvonit na zvonek umístěný ve věžičce nad orlojem,
- od 18. století se z věžného postupně stal i kapelník městské hudby,
- věžný pobíral za svou službu a hudební produkci řádnou mzdu,
- vítal fanfárami významné návštěvy,
- z věže vytruboval slavnostní fanfáry na počest narození a jiných výročí členů císařské rodiny.

Náš tip

Výstup na radniční věž

Olomoucká radniční věž vznikala současně se stavbou kamenné budovy radnice od dvacátých let 15. století. Práce zakončilo roku 1443 její zastřešení. Věž, jejíž první patro ukrývalo městský archiv, byla v té době přibližně o třetinu nižší, než jak ji známe dnes. Současnou výšku 75 m získala olomoucká radniční věž až během pozdějších úprav v letech 1601–1607, kdy byla na nově přistavěnou část zahrnující i kamenný ochoz a místnost věžného umístěna střecha opatřená charakteristickou vysokou helmicí se čtyřmi postranními věžičkami. Prohlídky radniční věže zajišťuje Informační centrum Olomouc.

Krátká chvalořeč na Olomouc

„Nic však mezi městskými stavbami není tak skvělé jako radnice, jež uprostřed náměstí ční. Nad zlatem zdobenou stavbou tyčí se vysoká věž, které svým cimbuřím protíná na nebi mračna.“

autor Šimon Ennius Klatovský (1549)

 Vystoupat na radniční věž můžete za pěkného počasí celoročně v 11.00 a v 15.00. Od 15. 6. do 30. 9. jsou prohlídky denně v 10:00, 11:00, 13:00, 14:30, 16:00 a 17:30.

 Aktuální tip
K prohlídce radnice si můžete v Informačním centru Olomouc zapůjčit audioprůvodce s výkladem. Samostatné prohlídky jsou možné zdarma po dobu úředních hodin magistrátu

 Olomouc region Card
Využijte slevovou turistickou kartu, platnou v celém regionu. MHD, muzea a hrady zdarma. Slevy v restauracích, hotelech, zoo, aquaparcích aj. www.olomoucregioncard.cz

INFORMAČNÍ CENTRUM OLOMOUC

Horní náměstí – podloubí radnice
tel.: 585 513 385, 585 513 392
otevřeno denně 9:00–19:00
e-mail: infocentrum@olomouc.eu
www.facebook.com/informacni.centrum.olomouc
tourism.olomouc.eu

Vydalo statutární město Olomouc, 2015
Foto: Jan Andreáš

Renesanční portál vedoucí ze schodiště do poradní síně

Detail arkýře z kaple sv. Jeronýma na jižním průčelí radnice

Schodiště z předsálí kanceláře primátora

Poslední soud nad vchodem do kaple sv. Jeronýma

Arkýř v kapli sv. Jeronýma s ukázkou gotické klenby

Detail chrlice pod střechou radnice

